NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 12787

DOS SHTEYSEL

Semen Grigor'evich Frug

The original of this title comes from the permanent collection of the YIVO Institute for Jewish Research, New York, NY

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ש. פרוג.

דאָס שטייסעל.

צווייטע אויפלאגע.

1914.

№ 3

איבערדרוקען און איבערזעצען אהן
דער ערלויבעניש פון פערלאג
איז פערבאטען (געזעץ פון
20-טען מערץ 1911).

דרוקעריי ב. קלעצקין, ווילנא.

ש. פריג,

שמעון שמואל פרוג

איז געבוירען געוואָרען אין 1860-טען יאָהר, אין אַ יודישער קאָלאָניע באָבראָווי-קוט (חערסאָנער גוב.) ביי זיין פאָטער משה צבי, אַ קאָלאָניסט-ערדארבייטער. שוין אין די גאָר קינדערשע יאָהרען האָט ש. פרוג, נישט אַזוי ווי אַנדערע יודישע יונגלעך אין די שטעדט און שטעדלעך, זיך בעקענט מיט'ן וואַלד און מיט'ן פעלד, מיט דער לאָנקע און מיט'ן טייך. דאָרטען האָט ער פערבראַכט זיין גאַנצע קינדהייט און יוגענד. ער האָט זיך געהאָדעוועט ווי אַ פריי קינד אויף דער נאַטור, האָט איינגעזויגען אין זיך דעם געזונדען ריח פונ'ם פעלד און פון זיינע תבואות, און דאָס אַלץ האָט גע-פונען אַ פרישען, פרייען אָבקלאַנג אין זיינע שפּעטערדיגע ליעדער. אין איינעם פון זיי זינגט ש. פרוג אַזוי:

„אויף די גערטנער, אויף די פעלדער,
„הער איך זיסע שטימען זינגען,
„ווי די פרייע, בלויע וועלען
„רוישען, גיסען זיך און קלינגען.
„און די שנידטער געהען, איילען,
„סערפּעס, קאָסעס, גלענצען, קלינגען...
אין אַנ'אַנדער אָרט זאָגט ער:
„די גאַנצע נאַטור איז מיין רבי געוועז"...

צוזאַמען מיט דער נאַטור ליעבט ש. פּרוג, ווי אַ נײַ־
באָרענער אויף דער פרייע, געזונדער ערד, ליעבט און
שעצט זעהר יעדע עהרליכע מיה, און אָט וואָס עס שטעהט
אין זיין „ליעד פון דער אַרבּיים“:

„געזונד זאָלען זיין די הענד מיט מאַזאָליעס,
„דער שטערן פון וועלכען עס גיסט זיך דער שווייס
„געבּענשט זאָל זיין דאָס ווערקשטאַט, דאָס שפּינדעל,
„דער האַמער, די סאָכע, דער סערפּ און די וועג“.

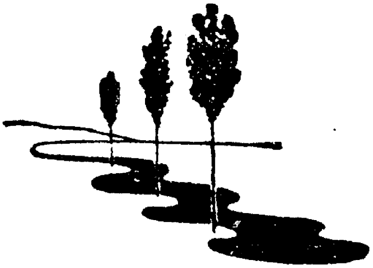

דאָס שטייסעל.

(א בלעטעל פון מיין קינדער-לעבען).

א.

צווישען גראָהע סטעפּעס, צווישען גריינע פעלדער ליעגט א קליין אידיש דערפעל, א קאָלאָניע פון אידען ערד-ארבייטער. דאָרט איז מיין פאָטערהויז געשטאנען, מיין וויעגעלע געהוידעט, געוויעגט זיך; דאָרט בין איך אויסגעוואקסען, דאָרט אין חדר געלערענט.

ניט א געוועהנליכער איז געוועזען דער חדר און ניט א געוועהנליכער מלמד איז מיין רבי געוועזען.

רב הערש איז געוועזען א איד פון א יאָהר זיבעציג, הויך אין וואוקס, מיט ברייטע, קרעפטיגע פּלייצעס, מיט א שנעער, לאנגער באָרד און אויגען בלאָהע און ליכטיגע ווי דער הימעל איבער די פעלדער. געוואוינט האָט ער אין אן אייגענער שטוב און א היבשע בעל-הביתישקייט געהאט. מיט דער גאנצער ארבייט אין הויף און אין פעלד איז פערנומען געוועזען דער זוהן זיינער פיניע. די רביצין (שרה האָט מען זי גערופען) האָט געהאלטען א קרעטעל

פון בַּל־טוב און געלייזט גאָר ניט שלעכט. תּלמידים האָט רֶב הערש געהאלטען סך הַכּל זעקס, קינדער פון די רײַכסטע בַּעֲלֵי־בַּתּים, און געקנעלט האָט ער — אזוי ווי ער אליין פלעגט זאָגען — „ניט אויף ברויט, דאַנקען גאָט, נאָר אויף טאבעק".

טאבעק איז בײַ רֶב הערשען געווען דאָס וויכטיגסטע און דאָס טײַערסטע אין לעבען. און אָט דער טאבעק זײַנער איז פאר אונז, די תַּלְמִידִים, געווען דער קוואל פון פרייד און פון לייד, פון גליק און פון טרעהרען.

ב.

א גרויסע הילצערנע שטייסעל מיט א געטאָקטען טאָלקאטש האָבען יאָהרען־לאנג געדיענט בײַ דער רֶבֶּצין אויף מַצה־פארפעל קלאפּען. א שטייסעל, און בפֵּרט א הילצערנע, איז אָבער אויך ניט אַן'אייביגע זאך. געקלאפּט און געקלאפּט, געריבען און געריבען, אזוי לאנג, אזוי ברייט, ביז ס'האָט א היבשען שפּאלט בעקומען. פון דעמאָלט אָן איז דאָס שטייסעל צו רֶב הערשען אין די הענד ארײַן און פון א מַצה־שטייסעל א טאבעק־מיהל געוואָרען.

טאבעק רײַבען איז איינענטליך גאָר קיין גרויסע חָכמה ניט. בײַ רֶב הערשען אָבער האָט דאָס טאבעק־רײַבען עפּיס גאָר א בעזונדערען חֵן געהאט:

אריינגעוואָרפען א פּאָר זאַנפטיגע, פעטע פּאַפּושעס (טאַבּעק־בּלעטער), פערקאַטשעט די אַרבּעל, די יאַרמעלקע הויך אויפ׳ן שטערן פעררוקט, פלעגט זיך נעהמען רֶב הערש צו דער מלָאכה — דרעהען מיט׳ן טאָלקאַטש, ד־יעהען און רייבּען, און מיט אַזאַ ליעבּ און וואַרים שמייכעל אין שטייסעל אריינקוקען, און מיט אַזאַ פערגעניגען דעם ריחַ אין זיך אריינ־ציהען, גלייך ווי דאָס וואָלט ניט אַ שטייסעל מיט שמעק־טאַבּעק, נאָר דער שענסטער בּוקעט מיט די בּעסטע בּלומען געווען.

זעהענדיג מיט וואָס פאר א פערגעניגען דער רבי דרעהט מיט׳ן טאָלקאַטש אין שטייסעל, פּלע־גען די תּלמידים בּעטען זיך בּיי איהם:

— רֶבּי, גיט א דרעהע טהון, רֶבּי!

— מיר, רֶבּי, מיר!...

— א דרעהע טהון? — פלעגט ענטפערען רֶב הערש — אַזוי גאָר? און דער חומש וואָס? און דער תּהִלים וואָס? אליין זיך לערנען? הא?... א דרעהע טהון... רעכט: ווער ס׳וועט בּעסער אויס׳חזר׳ן, דעם וועל איך געבּען דרעהען.

פון דעמאָלט־אָן איז דאָס דרעהען געוואָרען א מין שָׂכָר וָעונֶשׁ פאר יעדען פון אונז: גוט דעם קאַ־פּיטעל תּהִלים געזאָגט — דרעהע; געפּלאָנטעט זיך,

געמעקעט — שטעה און קוק ווי אנדערע דרעהען און נעהם זיך א מוסר אראב.

וואָלט עס געווען נאָך צו דערהאלטען. האָט אָבער רֶב הערש צוגעקלערט מיט'ן שטייסעל עפּים אזוינס, וואָס שטארקער פון אזוין האָט מען געדארפט זיין דאָס איבערצוטראָגען.

און איך טאַקע בין דער ערשטער געווען, אויף וועמען די ביטערע שטראָף איז אָנגעשיקט געוואָרען.

ג.

אמשרת האָט ביי אונז געדיענט, לייזקע האָט מען איהם גערופען, לייזקע סיביריאַק, א בָחור פון א יאָהר אכצעהן, א געזונטער, א פרישער, מיט א פּאָר קיילעכדיגע און רויטע באקען, דאָס פָּנים אינגאנצען מיט קליינע בעטאָטען, און האָר האָט ער געהאט געקרייזעלטע און העל־געלע, לימענע קאָליער. גאנצע טעג איז ער פערנומען געווען אין שטוב, אין הויף, אין גאָרטען, אויפ'ן טויק (שייער)— געראמט, גערייניגט, געגראָבען, געדראָשען, די פערד מיט די קיה עסען און טרינקען געגעבען. און ביי איהם אליין פלעגט זיך אויך א רֶגע דאָס מויל ניט צומאכען: קייען, די גאנצע צייט האָט ער געהאלטען אין איין קייען — א שטיק ברויט מיט א וויערע

אוגערקע, א שטיק ברויט מיט א פרישע אוגערקע, און גלאט א שטיק ברויט, און גלאט אן־אוגערקע, אלץ וואָס גאָט פלעגט צושיקן. און געזונד טאקע איז ער געווען, פריש און שטארק ווי דאָס בעסטע סטעפּ־פערד. אלע בחורים אין קאָלאָניע פלעגן פאר זײַן אָטעם ציטערן.

אויסער זײַן געוועהנליכער ארבײַט פלעגט לייזקע צוויי מאָל א טאָג אין חדר מיך אָבפירערן און צוריק אהיים ברענגען. האָט ער בײַ אונז א נאָמען נעקראָגען — „לייזקע בעהעלפער״.

ברענגענדיג מיך פארנאכט פון חדר פלעגט ער באַלד אָנהויבען מיך אונטערטרײַבען אויף זײַן אייגענארטיגען לשון:

— מהיי טרינקען... וועטשערע צײַט... שלאָפען צײַט... מאָרגען אין חדר גערן...

גערעכט איז ער טאקע. ווי אָבער, זאָגט אליין, האפט מען עס אָב די וועטשערע און מ׳גערהט אוועק שלאָפען, אז אין דרויסען הויבט זיך אָן דער ליעבער, זיסער זומער־אָוועגד, מיט דעם קיהלען מחיה׳־דיגען אָוועגד־ווינטעלע. דער גאָרטען גרינט און שמעקט מיט די פײַנסטע בשמים. פון טײַך הילכט דער ושאבעס־חאָר:

קווא=קווא... בראק=ברעק !
דער אָווענד לײַכט,
דאָס גראָז איז גרין,
דער זאמד איז פײַכט.
קווא=קווא !
פון טײַך צום ברעג
אי אלט, אי יונג, אהער, אהין,
קווא=קווא, בראק=ברעק,
א טאנץ, אַ שפרונג,
קווא=קווא !...

א העלפט הימעל איז ווי מיט רויזען=קווייטען אויסגעמאָלט און מיט דימענטענע פאָדעם בעצויגען. עס רופט, עס ציהט אַהין, אין די גאָלדענע, מיט טהוי בעשפריצטע פעלדער, אין די ווײַטע, ווײַטע פעלדער, וואָס האָבען, דוכט זיך, קיין גרעניץ ניט אויף דער וועלט. עס רופט, עס ציהט... שרעקעדיגע לעך (פיצינקע וואלד=מענשעלעך), ווי א פינגער די גרויס, לויפען דאָרטען פרעהליך ארום, פלעכטען קרענצלעך פון וואלד=ווײַנפערלעך, פון פעלד=בלומען און וועבען און שפינען זיסע מַעשׂה'לעך און גינגאָלדענע חֲלומות...

ד.

הײַנט נעהמט די לאַנגע גראָהע ווינטער-אָווענדען. די קאָלאָניע איז אויף צעהנדליגער ווערסט ארום פער-

שאָטען און פערוועהט מיט טיפע שנייען. ווינטען פליהען איבער די ווייסע, טויטע פעלדער, רוישען און יאָמערען אזוי רחמנות׳דיג, אזוי ביטערליך. אויף יענער זייט טייך הערט זיך אַ קלאָג פון אַ הונגעריגען וואָלף, אַ געשריי פון אַ האָז, וואָס ביינאכט ווייזט אויס, אז דאָס וויינט אַ קינד אַ קראנקס אויף דער מוטערס שויס. און דאָ, אין שטוב, איז ליכטיג, וואַרים, און אזוי שטיל און היימליך. אויפ׳ן טיש שטעהט דער סאמאָוואר, זידט, רוישט, שלאָגט מיט גאנצע וואָלקען הייסע, ווילבערנע פארע און מיעד וועדענדיג הויבט ער אָן זיין זיס־הארציג ליעדעלע זינגען. עס קומט אריין אַ שכן, אַ שכנה, אַ גוטער פריינד, מ׳זיצט ארום טיש, מ׳זופט די הייסע טהיי און מ׳שמועסט פון דעם, פון יענעם, — וועמען־זשע ווערט זיך וועלען אַוועקגעהן אין אײנגען, פינסטערען שלאָפצימער, ליעגען דאָרט און ניט ווילענדיג צוהערען זיך צום קלאָג פונ׳ם הונגעריגען וואָלף אויף יענער זייט טייך, צום געוויין פונ׳ם עלענדען, פערפרוירענעם העזעלע?...

און ליזקע וויל דאָס גאָר ניט אָנהויבען צו פערשטעהען. ער ווייס זיך זיינס:

— שלאָפען צייט... מאָרגען אין חדר געהן!...

און אויף מאָרגען אין חֶדֶר מאכט צו מיר רֶב
הערש:

— ס'שו געהערט? היינט ביינאכט א חָלום גע־
חָלומט זיך מיר: כ'זיץ בְּלומֶר'שט ביי איך און
טרינק בְּלומֶר'שט טהיי. שפעט אין אָווענד שוין. און דו
בְּלומֶר'שט זיצסט ביים טיש זיצסטו, פינטעלסט מיט
די אויגען ווי א גאַנז בֵּין מֶנחה לְמַעריב. די מאמע
זאָגט: צייט שלאָפען געהן; דער טאטע זאָגט:
צייט שלאָפען געהן, און דו בְּלומֶר'שט הערסט
זיי בײדען אזוי ווי דעם גראָהען קאָטער
הערסטו זיי, זיצסט און זיצסט ביז דו ווערסט דאָ,
ביים טיש, אנשלאָפען... פע, יונגעלע, פע! כ'וואָלט
עס אויף דיר קיינמאָל ניט געגלויבט. זיצט, פינ־
טעלט מיט די אויגען און וויל ניט שלאָפען געהן.
א נימוס פון א בַּעל־הַבַּיִת'יש קינד, זיעבען יאָהר גע־
וואָרען, א בָּחור צו לײטען גלײך....

ה.

די ערשטע צייט האָב איך געגלויבט, אז דאָס אלץ
זעהט ווירקליך רֶב הערש אין חָלום. — שלעכט,
האָב איך זיך געטראַכט, באלד אז ער זעהט אין
חָלום, איז דאָך מיט איהם א בִּיטערע זאך! פאַר'ן
בַּעל־חָלום קאָן דאָך קיין סודות ניט זיין! וואָס
איך זאָל ניט טהון, וועט רֶב הערש באלד אין חָלום

ועהען, יעדעס מאָל דערצעהלען מיט זײַנע „כּלומר׳שטען״ און שווארצען מיר דאָס פּנים פאר׳ן גאנצען חדר. שלעכט!...

אין גיכען אָבער האָב איך אָנגעהויבען בעמער־קען עפּיס א מאָדנע זאך: ווי נאָר רֶבּ הערש הויבט אָן מיט זײַן געוועהנליכען שמייכעלע א חזוּם זײַנעם דערצעהלען, הויבט זיך לייזקע אויף און רוקט זיך באלד ארויס פון חדר און דערנאָך, געהענדיג מיט מיר אהיים, קוקט ער דאָס אהער, דאָס אהין, די אויגען מיר ניט צו ווײַזען. ס׳איז ניט גלאט, עפּ׳ים מוז דאָ זײַן... און מיט אמאָל האָט ווי א בליק מײַ־נע געדאנקען דורכגעשײַנט: עהע! — האָב איך זיך א חאפּ געטהון — לייזינקע! בּעל־חלום מײַנער טײַ־ערער! אזוי הייסט עס? ניט אומזיסט בעהאלטסטו די גנבה׳שע אויגעלעך דײַנע!... דײַנע מסירה׳לעך וענען דאָס, הייסט עס? א מסור ביזטו? הא? א מסור? און ווייסטו, וואָס הייסט א מסור זײַן? גע־דענקסט, וואָס רֶבּ הערש האָט געזאָגט? — א מסור איז ערגער פון אנ׳אפּיקורס, פון א ימח־שמו׳ניק, א גנב און א גזלן, ערגער פון א הונד, טרפה׳ער פון חזיר, אויף א אידישע שוועל דערלאָזען טאָר מען איהם ניט, א טרונק וואסער ניט געבען און צו קבר־ישׂראל ניט ברענגען!...

באלד ווי דער געדאנק איז מיר אין קאָפּ ארײַן, האָב איך זיך אלאָז געטהאָן צו לײַקען — לכל־הפחות דאָס פּנים איהם פערשווארצען, און נים אונטער פּיער אוגען, נאָר טאקע פאר דער גאנ־צער וועלט, ס׳הייסט: פאר יאוווזוח׳ן דעם טאבונש־טשיק, דער גוי׳ע חיווריא, דער שיקסע האפקע, דעם קוטשער פעדאָט און פאַר נאָך צוויי־דרײַ ערלים, וואָס האָבען אויפ׳ן הארמאן בײַ אונז געארבײַט. זאָל זײַן גויים — יושר האָט א גוי אויך און ווייס וואָס א מסור איז ווערט... אָט לאָמיר אקאָרשט א קוק טהון, וואָס פאר א פּנים וועט לײַזינקע האָבען פאר׳ן גאנצען עולם, אַז איך וועל פון אלע דײַנע שענע שטיק דערצעהל׳ען...

ו.

ב ים ווײַט פון טויך אָבער האָבען זיך מיר דער־הערט עפּיס אונגעוועהנליכע קולות, געשרייען, א גערודער, א לויפעניש...

— סטשאָ טאם טאקע ? — (וואָס איז דאָרט ?)

האָב איך א פרעג געטהאָן האפקען, וועלכער כ׳האָב בעמערקט לויפענדיג מיט אנ׳עמער צום ברונעם נאָך וואסער.

— אוי, לישענקאָ! (אוי, אנ׳אומגליק!) — האָט

האפקע אויסגעשריען — ליעזקא (לייזקע, הייסט עס) אז סקירדו פאַפאל !...

— אז יאקי ?... דע ?... (אין וועלכע, וואו? ...)

האפקע ענטפערט נימ. אין איין אויגענבליק א שלייַדער געטהאָן דעם עמער אין ברונעם אריין, א טוק געטהאָן לינקס, א טוק רעכטס, א הויב ארוים און מיט א פולען עמער האסטיג געלאָזט זיך צום טויק לויפען.

און פאַרגעקומען איז אַט וואָס:

אויפ'ן טויק זענען געשטאנען צוויי הויכע און לאנגע סקירדעס, אויסגעצויגען נאָהענט איינע נעבען דער אנדערער. צוגעשטעלט דעם לייטער, איז לייזקע ארויפגעקלעטערט אַנצוהייבען אראָבווארפען די תבואה אויפ'ן הארמאַן. שוין שטעהענדיג פון אויבען האָט ער זיך פערקוקט אויף עפּים, אויסגעגליטשט זיך און ווי א שטיין אין וואסער צווישען די סקירדעס אראָבגעפאלען. טרעפט עס ווען קיינער איז נישטאָ דערבײַ, וואָלט מיט'ן שלימ'זל'ניק דאָרט שוין א סוף געווען — ארויםגראבלען זיך פון צווישען די סקירדעס איז כּמעט אונמעגליך: דאָס שטרוי און די זאנגען שטעכען אין די אויגען, דער שטויב פון זיי פערשטיקט דעם אָטעם. א קעלבעל, א לאָשעקעל, טרעפט זיך, פער

קריכען און ווערען דערשטיקט דאָרטען. צום גליק אין דערבײַ געווען חיוריא, א גוי׳ע א גבר, א קאָזאק. אין אויגענבליק — פין וואַנען האָט זיך בײַ איהר גענומען א שבריק אין האַנד? — אזוי ווי א שטורעם־ווינד האָט זי אויף דער סקירדע אויפגעהויבען... א וואָרף האָט זי זיך געטהון פון איין עק סקירדע צו דער אנדערער... א שלייף געמאַכט, אראָבגעוואָרפען — און לייזקען מײַנעם, א האַלב פער׳חלש׳טען, א טוידט־בלייכען, צוריק אויף דער ליכטיגער וועלט ארוים־געבראַכט.

אין א צוריסענער העמד, אָהן א היטעל אויפ׳ן קאָפּ, די האָר צושויבערט, און פון קאָפּ ביז די פיס מיט אַבּו־קאַלט וואסער אָבגעגאָסען, איז לייזקע גע־לעגען פאר מײַנע אויגען, טיעף און שווער גע־עטעמט, געקרעכצט און געציטערט, ווי אין קדחת. אין איין רגע איז בײַ מיר דער גאנצער כּעס פון הארצען אָבגעגאַנגען. איך בין געשטאַנען, געקוקט אויף לייזקען, ווי ער מאַטערט זיך נעביך. עפּיס האָט אָנגעהויבען אין האַלז בײַ מיר קיצלען, שטע־כען ווי מיט א נאָדעל — און א שטראָם הייסע טרעה־רען האָט זיך א גאָס געטהאָן בײַ מיר פון די אויגען...

געהט, טהוט עפּיס מיט א מענשענס

הארץ!...

א טאָג דרײַ האָט זיך לייקע אָבגעוואלגערט אויף דער לעזשאַנקע. אין חדר בין איך די טעג געגאַנגען מיט האפקען — און קיינע הלוואות האָבען זיך די גאַנצע צײַט רב הערש׳ן ניט געחלומ׳ט.

ז.

אײַנמאָל, אין א שטילען, שײנעם אָוועגד איז געזעסען בײַ אונז איינער א תבואה־הענדלער, רב נחום אבּזוענשטאָק, א איד מיט א פלאָם־רויטער באָרד, מיט א בעלמע אויף דער לינקער אויג און מיט א דיקען גאָלדענעם רינג אויפ׳ן פינגער. אויפ׳ן רינג איז אויסגעקריצט געווען אויף רוסיש: „קופעץ נחום אבראַמאָוויטש אבּזוענשטאָק" און געדיענט האָט עס צו פער׳חתמ׳ענען בּריעף מיט טריעף־וואקס.

אויפ׳ן טיש, צווישען די גלעזער מיט טהיי, פּוטער־און צוקער־געבעקס, אויבס און אײַנגעמאכטס, זענען געלעגען עטליכע פּעקליך „חשבונות", געשטאַנען א „סמשאָט" מיט הילצערנע רינגלעך אויף מעשענע דראָטען, א לאָמפּ און א טינט־און־פּעדער.

א סוחר, און דערצו נאָך א איד מיט אזא רינג אויפ׳ן פינגער, איז יענע צײַטען בײַ אונז אין קאָלאָניע גאָר א זעלטענהײַט געוועז, און איך בין העכסט צופריעדען געוועז, וואָס דער טאַטע האָט מיר ערלויבט טרינקען טהיי בײַם טיש. — „וואָלסט אָבער זיצען ווי

א סטאטעק — האָט ער מיר געזאָגט, — קוקען, הערען און שווײַגען".

די מאמע האָט מיר דערלאַנגט א ווײַסע גלאָז טהיי מיט מילך, און איך האָב זיך גענומען בראָקען און לעגען חלה אין גלאָז ארײַן. און א שטייגער האָב איך געהאט שטאָפען די חלה אין גלאָז ארײַן אזוי לאנג, ביז זי וועט אײַנזאפּטען אין זיך די גאנצע טהיי ביז א טראָפּען, דערנאָך פּלעגט מען בעדארפען איבערקעהרען די גלאָז מיט'ן אויבען אראָב און אזוי קונציג ארויסטרייסלען אויף דער שאָל, עס זאָל בלײַבען שטעהן צונויפגעפּרעסט און גאנץ „ווי א קוגעלע".

אויך דאָסמאָל האָב איך זיך פערנומען מיט'ן אָנשטאָפּען די חלה אין גלאָז ארײַן און דערבײַ גאנץ רוהיג צוגעהערט זיך צום שמועס צווישען טאטען און רֶב נָחומ'ן, געקוקט ווי די רינגעלעך אויפ'ן „סמשאָט" רוקען זיך הין און צוריק איבער די דראָטען, און ענדליך האָב איך זיך אָבגעשטעלט אויף דעם גאָלדענעם רינג בײַ רֶב נָחומ'ן אויפ'ן פינגער. דער רינג האָט געשײַנט, געגלאנצט, געפינקעלט און געצויגען צו זיך, ווי מיט א כִּשוּף.

— „אי, א רינג! — האָב איך געטראכט — ווען איך האָב אזא רינג... אזא רינג, וואָלט איך... און

פלוצלונג — — — דער טאטע, די מאמע, רֶב נָחום און איך אליין זענען אָבגעשפּרונגען פון טיש ווי אָבגעבריהטע... איך האָב קיין צייט ניט געהאט א וואָרט אויסרעדען — א פייערדיגער פּאטש האָט מיר דאָס פּנים א ברען געטהאָן, די אויגען פערבלענדט, די אויערן פערטויבט... די טהיר האָט זיך אַזוי ווי פון זיך אליין אויפגעעפענט און ווי א פייל פון בויגען בין איך פון צימער ארויס.

ווי שנעל דאָס אלץ איז ניט פאָרגעקומען, האָב איך דאָך געקאָנט בעמערקען אויפ'ן טיש א מין איבערקעהרעניש: ריטשקעס טהיי און אָנגעזאפטע שטיקלעך חַלה פון מיין איבערגעקעהרטער און צובראָכענער גלאָז האָבען פערגאָסען און פערשאָטען דעם סמשאָט, דעם טינטער, די פּאפּירען, דעם טישטוך, און איין שטיקעל חַלה, אנ'אָנגעזאפטע, אנ'אָנגעשוואָלענע ווי א שוואָם, האָט געטראָפען רֶב נָחומ'ן אין סאמע פּנים אריין און אראָבגעקייקעלט זיך איבער דער רויטער באָרד ווייטער.

ח.

ביז געשלאָפען האָט זיך מיר די נ. ב. ז. מילא וואָס געווען, איז געווען; וואָס אָבער וועט מאָרגען זיין? וואָס וועט מאָרגען זיין?...

און מאָרגען איז אָט וואָס געווען:

נאָך פון בעגינען־אָן האָט זיך דער הימעל גע־חמארעט, אויף רעגען געקליבען און דער ווינד האָט געבלאָזען פון מינוט צו מינוט אלץ שטארקער און בייזער.

צוקומענדיג צום חדר, האָב איך געטראָפען רבי הערש'ן לויפענדיג צום טויך מיט אן־אויסגעריסענער ווילע אין האנד. גיך און גרינג, ווי א יונגערמאן, איז ער ארויפגעקלעטערט אויף דער דראבינע (א לאנגער וואָגען) מיט סנאָפּעס, וואָס פּיניע האָט נאָר וואָס פון פעלד געבראכט צופיהרען. א סנאָפּ נאָך א סנאָפּ האָבען אָנגעהויבען אונטער דעם אלטענ'ס הענד פון וואָגען צום סטויג אריבערפליהען. דער ווינד האָט רבי הערש'ן אין פּנים געבלאָזען, אָבגעוועהט אהינטער־צו, צופלאָטערט די פּאות, די באָרד, דעם טלית־קטן מיט די ציצית, — און שטעהענדיג אויפ'ן וואָגען האָט רבי הערש אויסגעזעהן ווי א זעקספליגעלדיגער מלאך, וואָס אָט־אָט וועט ער זיך אויפהויבען און אין דער לופטען אוועקפליהען.

און די חמאָרע האָט זיך אָנגערוקט נאָהענטער און נידעריגער. א בליק איינער נאָכ'ן אנדערען איז דורך אידער דורכגעפלויגען — אזוי ווי פּייערדיגע שלענג האָבען אידער שווארצען דעק געשניטען און

אויף שטיקער געריסען... פון דער ווײַטענס האָט א דונער א קלאַפּ געטהאָן, אזוי ווי מיט שטיינער איבער אן׳איבערגעם בלעך צושאָטען זיך... לײַזקע האָט מיך אויף די הענד ארויפגעחאפּט און מיט מיר אין חֶדֶר ארײַן.

אין גיכען האָט זיך א שלאַקס-רעגען אָנגעהויבען — און רֶב הערש איז אין שטוב ארײַנגעקומען.

ט.

נאס פון קאָפּ ביז די פיס, חאָטש אויסצודרעהען, האָט ער פריהער פון אלץ די פושקע געעפענט און א געשמאקען שמעק-טאבעק גענומען; אָבגעהוסט זיך, פון באָרד און פֵּאות דאָס רעגען-וואסער אויסגעקוועטשט, די יארמולקע אָנגעטהאָן און צום טיש זיך אוועקגעזעצט.

— „נו?...“ רֶב הערש האָט אויפגעהויבען אויף מיר זײַנע גרויסע, בלאַסע אויגען, קוים צו בעמערקען מיט׳ן קאָפּ צו מיר א מאך געטהאָן — ס׳הייסט: קום, אקאָרשט, אהער, בָּחור!

שוין פון דער ערשטער מינוט אָן איז מיר ניט גוט אויפ׳ן הארצען געוואָרען. — ער ווייס שוין, — האָב איך א טראכט געטהאָן, — ער ווייס שוין אלץ, און אָט וועט זיך עס אָנהויבען: — „האָט זיך מיר א חָלום גע׳חָלומ׳ט“...

ניין. הײַנט עפּעס גאָר א נײַס. רֶבּ הערש עפענט אויף דעם תּהלים און באַלד פערמאכט ער איהם צוריק — און הויבט אָן מיט אזא לָשׁון:

— פערהערען דיך, מײַן איך, איז אַן׳איבעריגע זאַך. ויצענדיג אגאנצען אָװענד בײַם טיש מיט׳ן טאטען, זאָל געזונד זײַן, און ארטיג אזוי טהיי טרינקענדיג אינאײנעם מיט רֶב נחום אַבּזוענשטאָק׳ן, מוזט דעם תּהלים אין גאנצען שוין אויסװעניג קאָנען און אַודאי האָסטו עהרליך פערדיענט אויפ׳ן שענסטען שטייגער בעלוינט צו װערען. בין איך דיך מכבּד מיט׳ן שטײסעל! —

רב הערש נעהמט אַ שמעק-טאבעק, הוסט זיך אויס און רעדט װײַטער:

— בין איך דיך מכבּד מיט׳ן שטײסעל. זײַ מוחל, בָּחור, אָט אהין אין װינקעל, צװישען דער טהיר און אויװען. נישקָשה, די רֶבּי׳צין מעג זיך דאָרטען בײַם פּריפּעטשיק טהון איהרס, און דו טהו דיר דײַנס.

װידער אַ שמעק-טאבעק — און רעדט װײַטער:

— און כּדֵי אָנטהון דיר כָּבוד אזוי װי דו האָסט עס בּשר פערדיענט, װעסטו חוץ דעם שטײסעל מיט׳ן טאָלקאַטש נאָך עפּעס פון מיר בעקומען.

מיט די ווערטער איז רֶב הערש אריַין אין צווייטען צימעריל, וואו די בעט מיט דעם קליידערקאסטען זענען געשטאַנען, און אומגעקעהרט זיך האלטענדיג הויך אין דער האנד זיַין אלטע ווינטערדיגע היטעל.

אמאָל איז דאָס געווען א שעהנע פלישענע היטעל, א שווארצע מיט א גלאַנץ, ווי א סאמעט, איצט אָבגעריבען, אָבגעבליאקעוועט, דאָ געל, דאָ גרין, חַלשות־קאָליער, און ערטערוויַיז קריכט די וואטע ארויס.

— רֶבּי! — האָב איך מיט א ציטעריגען קול אָנגעהויבען — רבּי!...

נאָר אומזיסט.

אין א מינוט ארום בין איך שוין געשטאַנען אין ווינקעל צווישען טהיר און אויווען, די היטעל איבער די אויערען אָנגערוקט, דער טאָלקאטש אין האנד, און, בעגיסענדיג זיך מיט ביטערע טרעהרען, געדרעהט אין א... פוסטען שטיסעל. יאָ, אין א טרוקענעם, ליידיגען שטיסעל!...

י.

דרעה, דרעה! — האָט רב הערש ׳מיך אונטערגעטריבען — ס׳מאכט ניט אוים, וואָס דאָס שטיסעל איז א פוסטע: בּיַי אזא בְּריה, אָהן אניַין הָרע,

ווי דו ביזט, קאָן אין א פּוסטען שטיבעל אויך טאבעק ווערען. דרעה! — און בעת-מעשה דערצעהלט און איבערגע־חזר׳ט פאַר׳ן גאנצען חדר, פאר דער רבּי׳צין און פאר פּיניען און פאר דער שנור אלך, וואָס געכטען האָט זיך בײַ אונז פּערלאָפען בײַם שהי־טרינקען.

די רבּי׳צין, א קלעכדיגע, א דיקע אידענע מיט א בלאָה־רויט פּנים, קורצע, גראָבע הענד און א קורץ, קארפּאטע נעזעל, האָט זיך בײַם אויווען געפאָרעט, קאָרן־ברויט געזעצט, הינטער מײַנע פּליִצעס מיט די קאָטשערעס און לאָפּעטעס גערודערט און דער־בײַ פאר־זיך אונטערגעזונגען:

„כ׳בּין דאָס אָרימע העזעלע...“

דאָס איז געווען דאָס איינציגע ליעדעל אידהרס, און זי פלעגט עס אונטערזינגען גאנצע טעג—אין קליטשעל, בײַם אויווען, בײַ דער לאָקשענברעט און בײַ דער מילטער. אָפּנים, מעהר פון צוויי שורות האָט זי ניט גע־ענקט. און הערענדיג ווי זי ציהט אויף איהר דין, גלעזערן קול׳כיל:

„כ׳בּין דאָס אָרימע העזעלע,
וואוין אין גרינעם וואלד“—

האָבען די חדר־יונגלעך נאָך צוויי שורה׳לעך צוגעמאכט:

„כ'האָב אַ קאַרפּאַטע נעזעלע,
„און האָב אַ גוידער — אַ גוואַלד!"...

בײַם טיש איז געזעסן רבּ הערש מיט די תּלמידים און האָט געטײַטשט:

וָאֶתְחַנַּן—און איך האָב צו גאָט געבעטן—בָּעֵת הַהִיא—אין יענער צײַט—לֵאמֹר—אַזױ צו זאָגן"... די רבּי'צין האָט דאָס ברױט געזעצט באַקן, די שנור האָט קנישעס מיט לינזען געקלעפּט, און צװישן די בײדע בין געשטאַנען — איך מיט'ן שטײסעל.

אַ היבשע צײַט בין איך אַזױ אָבגעשטאַנען און גע־דרעהט מיט'ן טאָלקאַטש. דער קװאַל פון טרערהרען איז בײַ מיר אױסגעטריקענט געװאָרען, און בּיסלעכ־װײַז האָט אין קאָפּ אײַן געדאַנק אָנגעהױבען אַר־בײַטען: „ל י י ז ק ע !"

— מילא,—האָב איך געטראַכט—אַקעגען טאַ־טע־מאַמע איז קײן מיטעל נישטאָ, אַקעגען אַ רבּי'ן אַודאי נישט. אָבער לײזקעז! װאָרט־זשע אױס, יִמַּח שְׁמוֹ וְזִכְרוֹ זאָלסטו װערען! איך װעל זיך שױן אין דיר נוקם זײַן. נישקשה, כ'װעל שױן צוקלערען עפּיס אַזױנס... דו װעסט שױן דײַנע קינדער און קינדס־קינדער פערזאָגען מוסרים צו זײַן!...

יא.

לייזקע! לייזער! גאָט איז מיט דיר! וואָס איז דאָס? דו וויינסט? !"– האָט די מאַמע פערוואונדערט זיך אָבגעשטעלט, דערזעהענדיג לייזקען, ווי ער זיצט אין קיך ביים טיש, דעם קאָפּ מיט ביידע הענד אונטערגעשפּאַרט, און גאַנצע ריטשקעס טרעהרען גיסען זיך ביי איהם פון די אויגען,—„וואָס איז דאָס מיט דיר?... האַ? לייזקע, זאָג־זשע, זאָג!"

— „ער... מיך... ג... ג... געשלאָ—אָ—אָגען!"– האָט זיך לייזקע צעוויינט אויפ'ן קול.

נאָך לאַנגע מיה און מאַטערניש האָט זיך דער מאַמען קיים איינגעגעבען וויפיעל ניט איז לייזקען צו בערוהיגען, און שלינגענדיג די טרעהרען, האָט ער אָנגעהויבען דערצעהלען:

פון חדר געגאַנגען... אַ בראָטע... און מיטען גאַס האָט ער אַ קאַלאָש פערלוירען... נעהם מיך, זאָגט ער, אויף די הענד... האָב איך איהם גענומען... האַלט איהם אויף איין האַנד, און דער אַנדערער דעם קאַלאָש... „ס'מיר הייס", זאָגט ער... דאָס מאַנטעלע אויסגעטהאָן... האָב איך עס אונטער'ן אָרעם גענומען... „נעהם ביי מיר, זאָגט ער, דעם קאָשעקעל פונ'ם איבערבייסען."–„וואוהין, זאָג איך, נעהמען?"—„אין די צייהן, זאָגט ער, נעהם". האָב איך

גענומען. און ער... אין מיטען דרינען... טראַך אין באַק אריין!... א פּאַטש... און נאָך א פּאַטש, און נאָך, און נאָך... בּיי מיר ביידע הענד פערנומען... אראָבּ־לאָזען איהם קאָן איך ניט... א בלאָטע ביז די קניה... ריטשקעס וואסער ארום... געלאָזט זיך לויפען – העלפט ניט... איך לויף און ער פּאַטשט, און ער פּאַטשט... פון עטליכע הויפען די הינד ארויסגעלאָ־פען... האַווקען אויף מיר... און די יונגלעך אויך– שפּרינגען ארום אונז... טאַנצען... שרייען: „אָט אזוי! אָט אזוי!"... און לאַכען... לאַ–אַכען!"...

. . . .

. . . .

יב.

קינדערלעך ליעבע! ליעבע, הארציגע פויגעלעך מיינע! איך זעה אייערע צופלאקערטע אויגעלעך, איך הער אייער הילכיגען, פרעהליכען געלעכ־טער– און ווייסט איהר, קינדערלעך, וואָס איך פיהל דערביי?

טויזענדער טעג, צעהנדליגער יאָהרען, א גאנץ לעבען איז אוועק פון דעמאָלט־אָן. לייזקע רוהט שוין אויפ'ן הייליגען אָרט. מיט גרינעס גראָז איז

זײַן קבר בעוואַקסען, מיט מאָך און מיט שימעל זײַן מצבה בעדעקט. איך אויך בין שוין גרויז און אַלט געוואָרען. און דאָך ביז איצט, קינדערלעך, ביז איצט נאָך פערקלעמט מיר דאָס הארץ, און ניט לאַכען — וויינען ווילט זיך מיר, ווען איך דערמאָהן מיך אָן ליזקען, מיט זײַנע הייסע און ביטערע טרערען.

איך געדענק, אַזוי ווי ערשט נעכטען וואָלט דאָס געוועזען: ניט דער מאַמעס בייזערן זיך און ניט דעם מאַטענס און דעם רבינס שטראָף־רייד וואָלטען אַזוי שטאַרק ניט געווירקט אויף מיר. איך האָב אַליין ניט פערשטאַנען וואָס אַזוינס עס טהוט זיך מיט מיר. דערהערענדיג ליזקעס געוויין, בין איך מיט א פערציטערט הארץ, מיט א פערפלאָמט פנים געפאַלען איהם אויפ׳ן האַרצען, ארומגעכאַפּט איהם פאַר׳ן האַלז און אַליין צוחליפּעט, צעוויינט זיך אויפ׳ן קול, אַזוי ביטער, אַזוי יאָמערליך, אַז א שטיין וואָלט צוגאַנגען געוואָרען ועהענדיג דאָס.

— „ליזע! ליזע! ליזינקע!“... האָב איך געקלאָגט, פערגעהענדיג זיך ווי א פּיצעל קינד פון געוויין, געהאַלזט, געקושט, געהאַלדבעט איהם... „ליזע! ליזינקע!“... און מיט גרויס מיה האָט זיך איהם אײַנגעגעבען אײַנשטילען און בערוהיגען מיך.

דערפיהלט האָב איך מיט אַמאָל צו ליזקען

עפּים אזא ליעבע, ווארימע נאָהענטקײט, גלײך עס װאָלט מיר אַנ'אײגענער ברודער געװען. און איך האָב מיך אלאָז געטהון אין צימערעל צו מיר, מײן גאַנץ פערמעגען צונויפגענומען און לײזקען אוועקגע־געבען: דרײטהאלבען בויגען שרײב־פּאַפּיר, דרײ שטאָהלענע פּענעס, צװײ מארמעלאדקעס, א בלײפע־דער, א פּאָר פערלמוטערנע און א האלב טוץ בײ־נערנע קנעפּלעך, א שטיקעל טריעף־וואקס און א גאַנצען הויפען קנאַקניסלעך.

— „נא, לײזינקע, נאַ!" האָב איך איהם גע־שטופּט דאָס גוטס אין האנד, אין מויל, אין קעשע־נע, אין בוזים ארײן—„נעהם, לײזינקע, נעהם, ליובעניו, נעהם!"

און אָבגעדראנקט האָט מיך לײזקע אויך אויפ'ן שענסטען אופן. קנאַקענדיג די ניסלעך און קוויקענ־דיג זיך מיט די מארמעלאדקעס, איז ער צום ברעג מײך אראָבגעגאַנגען, א היבשע צײט דאָרט אינ'ם קאמיש (אײער, ראָהר) דאָרט געפּאָרעט זיך און אזעלכע צװײ פּײ־פעלעך מיר אויסגעשניצט, אז א חיות איז אין אלע גליעדער זיך צוגאַנגען, באלד ווי ער האָט דעם ערשטען שפּיעל געטהאָן. אײן פּײפעלע א לאַנגע און א דינינקע, די אנדערע א ביסעל קירצער, נאָר די־